

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

www.uzas.uz

2023-yil 22-sentabr №37 (4748)

Бугунги кунда халқаро муносабатларнинг шаклланиган мураккаб тизими жиддий ўзгаришларга юз тутмоқда. Жаҳон сиёсатида ўзаро ишончсизлик ортиб, глобал куч марказлари ўртасида геосиёсий рақобат тобора авж олмоқда. Она сайёрамизнинг турли нуқталарида мураккаб ва долғали жараёнлар юз бермоқда. Айрим давлатларнинг худудий яхлитлиги, халқаро ҳуқуқнинг умумэтироф этилган муҳим нормалари қўпол равишда бузилмоқда.

Жаҳоннинг сиёсий мақомида мавҳумлик ва ноаниқлик ортиб бораётган мураккаб бир вазиятда Ўзбекистоннинг миллий манфаатларини кўзлайдиган, кўп томонлама ҳамкорликка асосланган ташқи сиёсатини изчил давом эттириш ниятида муҳимдир. Шу маънода, кейинги йилларда Ўзбекистон ташқи сиёсатда анча фаол ҳаракат қилмоқда. Юртимизда минтақавий ҳамкорликка ургу бериш билан бирга, Ғарб ва Шарқ давлатлари билан бирдек манфаатли ҳамкорликлар йўлга қўйилди.

Давлатимиз раҳбарининг шу йил сентябрь ойида хорижий мамлакатларга ташрифлари Ўзбекистон ташқи сиёсатининг нақадар фаоллигини кўрсатади. Хусусан, давлатимиз раҳбари 14-15 сентябрь кунлари Тожикистон пойтахти Душанбе шаҳрида Марказий Осиё давлатлари раҳбарларининг йиллик маслаҳат учрашуви, Оролни кутқариш

халқаро жамғармаси таъсисчи давлатлари раҳбарлари кенгаши мажлисида иштирок этиб, кўшни мамлакатлар раҳбарлари билан ўзаро ҳамкорликни янада ривожлантириш, минтақамиз экологиясини асраш билан боғлиқ долзарб масалаларни муҳокама қилди. Тожикистон сафаридан бир кун ўтгач эса, Президент нуфузли халқаро сиёсий тадбир – БМТ Бош Ассамблеяси ишида иштирок этиш учун АҚШга йўл олди.

Нью-Йорк шаҳрида жойлашган БМТ бош қароргоҳи ва унда бўлиб ўтадиган Бош Ассамблея мажлислари сиёсат оламининг ўзига хос Олимп чўққиси саналади. Унда жаҳон мамлакатлари раҳбарлари нутқ сўзлаб, умумбашарий тараққиётнинг устувор масалаларини биргаликда муҳокама қиладилар. 19 сентябрь куни БМТ Бош Ассамблеяси 78-сессиясининг умумсиёсий мунозаралари бошланди. Эъ-

ЎЗБЕКИСТОН ҲАЁТИДА ЯНГИ САҲИФА

тиборли жиҳати, унда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев ҳам нутқ сўзлади. Ушбу маърузада глобал ривожланишга оид долзарб муаммолар агрофлича таҳлил қилиниб, муҳим ташаббуслар илгари сурилгани ва, энг муҳими, маъруза ўзбек тилида янграгани билан катта тарихий аҳамиятга касб этди.

Жаҳонда кўплаб тиллар йўқ бўлиб кетаётган, ўз ўрнини бошқа тилларга бой бераётган бир пайтда башариятнинг олиймақом минбаридан она тилимизда муҳим баёнотларнинг янграши тилимиз тақдирига бефарқ бўлмаган ҳар бир ватандошимизга чексиз ғурур

ва ифтихор бағишлайди. Ушбу маъруза шу жиҳати билан юртимиз маданий ҳаётида яна бир унутилмас воқеага айлан-ди.

Давлатимиз раҳбари ўз сўзида Бош Ассамблеянинг бу галги сессияси халқаро муносабатлар тизими туб ўзгаришларни бошдан кечираётган, глобал ишонч инкироизи, халқаро ҳуқуқ меъёрларидан четга чиқиш ҳолатлари кузатилаётган мураккаб бир шароитда ўтаётганлигини алоҳида қайд этди. Шунингдек, маърузада айни пайтда юртимизда Янги Ўзбекистонни барпо этиш мақсадида амалга оширилаётган ислохотлар ва келгуси режалар ҳақида маълум-

мот берилди. Айниқса, яқинда қабул қилинган “Ўзбекистон – 2030” тараққиёт стратегияси БМТнинг “Барқарор ривожланиш мақсадлари”га уйғун бўлиб, Ўзбекистон бу борада зиммасига олган барча мажбуриятларни тўла ва қатъий бажараётгани таъкидланди.

Жаҳон ҳамжамиятининг юксак минбарига мамлакатимизда иктисодиёт, таълим соҳаларини ислох қилиш ва инсон ҳуқуқларини ишончли ҳимоялаш борасида эришилаётган натижалар ҳам тилга олинди. Президентимиз Ўзбекистонда мажбурий меҳнат ва болалар меҳнатига тўлиқ барҳам берилгани ҳақида тўхталиб, шундай таъкидлади:

She'riy lahza

Маъруф ЖАЛИЛ

ПАРИЗОДИМ

Паризодим, сени излаб тоғларга бордим, Айтолмадим юракдаги саволларимни. Аммо топиб юпансин, деб қўйиб юбордим – Тоғ бургути каби ўжар хаёлларимни.

Ўзим жавоб беролсайдим, Бошимни эгиб, Шамол каби югурмасдим, кўним билмасдан. Шивирламас эдим ҳар бир дарахтга тегиб, Ҳатто тоғлар сўзлар эди сукут қилмасдан.

Пишқиради ювош бўлиб қолган дарёлар, Хазон бўлган лола қайта кўтаради бош. Эски йўлда янгради эди янги наволар, Кучга тўлиб нур сочарди кузда ҳам куёш.

Ҳар бир мева тугилади куртак ва гулдан, Аммо озми атиргулдай мевасиз гуллар! Йўқ, мен кийик кидирмадим бу ерда қилдан, Манзил сари элтмас экан дуч келган йўллар.

Мен танлаган йўл ҳаётга бегона эмас, Мўъжизалар учрамайди унда эҳтимол. Балки ҳеч ким тақдиримни қилмайди ҳавас, Сенга атаб эколмасам битта ҳам ниҳол.

Қаронғуда йўқотарман балки йўлимни, Балки бир тош йикитади адашганимда, Балки биров мадад берар кўриб ҳолимни, Балки куним битар сенга етишганимда.

Аммо сенга қилмагайман зарра хиёнат, Қасам ичиб бермаганман гарчи қатъий сўз. Сен мангусан бу дунёда, мен – бир омонат, Эзгу хислар ичра лекин ёнурман ҳануз.

Паризодим, сени излаб тоғларга бордим, Айтолмадим ўйлаб юрган саволларимни. Аммо, топиб юпансин, деб қўйиб юбордим – Тоғ бургути каби ўжар хаёлларимни.

Tadbir

ИЛМИЙ АНЖУМАН

20 сентябрь куни Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетида атоқли адиб Ғафур Ғулом таваллудининг 120 йиллигига бағишланган “Ғафур Ғулом ижодий меросининг ўзбек ва жаҳон адабий-эстетик тафаккур тараққиётидаги ўрни” мавзусида халқаро илмий анжуман бўлиб ўтди.

Тадбирни университетнинг илмий ишлар бўйича проректори, профессор Одина Жамолиддинова очиб, анжуман ишига муваффақият тилади. ЎзР ФА Ўзбек тили, адабиёт ва фольклор институти директори, профессор Низомиддин Махмудов, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Исажон Султон, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси ўринбосари Ғайрат Мажид, Раъно Ибрагимова, Абдулла Улугов, Баҳодир Каримов, Олим Тўлабоев ва бошқа профессор-ўқитувчилар Ғафур Ғулом ижодининг аҳамияти, ёшлар учун ибратли жиҳатлари хусусида атоқли адиб фикр юритишди. Ғафур Ғулом уй-музеи катта илмий ходими Лутфилла Илхомжонов музейга доир янги маълумотларини маълум қилди. Илмий анжуманда Қозғистон, Озарбайжон, Туркия ва бошқа хорижлик адабиётшунос олимлар адиб ижодининг қардош тилларга таржималари, Ғафур Ғулом адабий меросининг кўлами мавзуларида маъруза қиладилар.

Гавҳар ЖУМАМУРОВА

Mulohaza

НАВОИЙ “ЎЗБЕК ТИЛИНИНГ АСОСЧИСИ”МИ?

Бир ҳол мени кўндан таажэжублантириб келади. Алишер Навоий ҳақида гап кетганда катта-кичик навоийшунос ва тилишунослар, уларга эрганиб бошқалар ҳам “ўзбек адабиёти ва ўзбек адабий тилининг асосчиси” деган иборани ҳеч иккиланмай айтадилар. Ажабки, бу фикрга қарши ёзилган раддияга ҳам кўзим тушмади.

Бир олим телевидениедаги чиқишида “Кейинги пайтларда “Навоий ўзбек адабий тилининг асосчиси эмас” деган иддао пайдо бўлиб қолди” дея, мазкур мулоҳазага эътироз билдириб, ўзининг фикрини, яъни “Навоий ўзбек адабий тилининг асосчиси” эканлигини буюк мутафаккирнинг тилишуносликка оид рисола (“Муҳокама ул-лугатайн”) ёзгани ва яна ишончли негизга эга бўлмаган одатий далиллар билан асослашга уринди.

Ҳазрат Навоий, ҳеч шубҳасиз, комусий, даҳо ижодкор. Ижоди маҳсулининг ҳажман бекиёслиги ва яна барининг жавохиротлардан иборатлигини ҳеч ким инкор этмайди, этолмайди. Фақат камини мумтоз адабиётимиз султони-га берилмаж таърифиди киёсу баҳоларга “ўзбек адабиёти ва ўзбек адабий тилининг асосчиси” деган ёрликни ҳам тиркаш жоизмикан, деб ўйлаб қолмаман. “Ўзбек тилининг изоҳли лугати”да “асосчи” сўзи “Бирор нарсага асос солган, пойдевор қурган шахс; бирор

нарсани барпо қилган, таъсис этган ёки бошлаб берган киши, яратувчи” деган маъноларни англатиши уқдирилган. Ажаб, ўзбек (туркий) адабиёти ва адабий тили Навоийдан аввал ҳам бор эди-ку...

“Алишер Навоий ўзбек адабий тилининг асосчиси” эканлиги тасдиқлаш учун кўплаб умумий далиллар келтиришади, холбуки, унинг мазкур адабий тилининг асосчиси эмаслигини исботлаш учун биргина далил – ул мўътабар зотгача яшаган етук шоирларимиз ижоди кифоя эмасмикин? Узок ўтмишдаги ёзма битиклар (“Тўноқук битиги”, “Кул тигин битиги”, “Билга хоқон битиги” ва бошқа) ёки “Рустамхон”, “Алпомиш” каби халқ оғзаки ижоди намуналарини ҳисобга олманган тақдирда ҳам, Навоийдан бир неча асрлар муқаддам яшаб ўтган мутафаккирлар – дастлаб туркий сўзлар лугатини тузган Махмуд Кошғарий, ўз даврининг етук олимларидан Юсуф хос Ҳожиб, Аҳмад Югнакий...

►4

Yozuvchilar uyushmasi xabarlagi

ДАРЁДИЛ ШОИР ЭДИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Ўзбекистон халқ шоири Омон Матжон таваллудининг 80 йиллигига бағишланган адабий-маърифий анжуман ўтказилди. Тадбирда атоқли шоир ҳаёти ва ижодига бағишланган фильм намойиш этилди.

– Омон Матжон сўз йўлида беминнат захмат чеккан, ўз элини авж пардаларда тараннум этган ижодкор эди, – деди тадбирда сўзга чиққан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Сирожиддин Саййид. – Унинг наинки ижоди, балки шеърий тўплamlари, достонларининг номла-

Ўтган ҳафта Ёзувчилар уюшмасида “Жоним каби севдим Ватанни!” номли маънавий-маърифий учрашув билан бошланган Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Шер таваллудининг 80 йиллигига бағиш-

ҚИЗГИН УЧРАШУВЛАР

ланган тадбирлар шоир вояга етган Тошкент вилоятида кизгин давом этмоқда.

19 сентябрь куни вилоятнинг Нурафшон шаҳрида файлласуф шоирга бағишланган “Мен лолалар ундирдим сўздан” деб номланган адабий анжуман бўлиб ўтди. Ўзбекистон халқ шоири Махмуд Тоир

олиб борган тадбирда вилоят ҳокимлиги мутасаддилари, Ўзбекистон халқ шоири Усмон Азим,

Республика Маънавият ва маърифат маркази раҳбари Минхожиддин Мирзо, шоирнинг шогирдлари, яқинлари ва қариндошлари сўзладилар. Озода Ёрова, Шарафиддин Муродов сингари таниқли санъаткорлар ижросидаги дилторгар кўшиқлар тадбирга

ниши ҳам китобхонни маънавий камолот сари ундайди. Омон Матжон дарёдил шоир эдики, шеърятга ҳам дарёдек кириб келди.

Омон Матжон қарийб олти йиллик ижодий фаолияти давомида “Очиқ деразалар”, “Қарвон қўнғирого”, “Куёш соати”, “Ёнаётган дарахт”, “Ярадор чакмоқ”, “Хаккуш кичкириги” каби шеърий тўплamlар, “Нажмиддин Кубро”, “Таплашадиган вақтлар”, “Чўлдагилар”, “Минг бир ёғду” каби достонлар, бир қанча насрий асарлар, маърифий бадиалар яратди. Жаҳон адабиётининг Фридрих Шиллер, Шарль Бодлер, Евгений Евтушенко, Расул Ҳамзатов, Шандор Петёфи, Юстинас Марцинявичюс, Берди Кербобоев, Ибройим Юсупов сингари мумтоз ва замонавий адабиёт намояндalари меросидан қилган таржималари билан ўзига хос мактаб яратди. Унинг турли жанрлардаги асарлари дунёнинг бир қатор тилларига таржима қилинган.

Адабий анжуманда шоирнинг ижод йўли, шеър ва достонларининг тарбиявий аҳамияти, унинг шеъри билан қуйланиб, халқимизнинг кўнгил мулкига айланиб кетган кўшиқлари хусусида батафсил сўз юритилди.

ўзгача файз бағишлади.

Таниқли шоир Абдулла Шер ижодига бағишланган тадбирлар вилоятнинг Чиноз ва бошқа туман ҳамда шаҳарларида, мактабларда, олий ўқув юртларида давом этмоқда.

Boshlanishi 1-sahifada

“Бир аср мобайнида Ўзбекистонда миллионлаб инсонлар пахта теримига мажбурий равишда жалб этиб келинди. Хар йили сентябрь ойидан декабргача аҳолининг асосий қисми – ўқитувчи ва шифокорлар, тadbиркорлар, ишчи ва хизматчилар, энг ачинарлиси, мактаб ўқувчилари ва талабалар пахта теримига сафарбар қилинар эди. Бунинг натижасида ўзбек пахтасига бойкотлар эълон қилинган, мамлакат эса йиллар давомида “қора рўйхат”ларга киритилган эди.

муҳим амалий ташаббусларни ва таклифларни илгари суриб келади. Шавкат Мирзиёевнинг куни кеча БМТ минбаридан сўзлаган тарихий нутқи ҳам шундай ташаббускорлик руҳига бой бўлди. Жумладан, 2024 йилда БМТ шафелигида юртимизда “Ижтимоий ҳимоя: барқарор тараккиёт сари йўл” бутунжаҳон конференциясини ўтказиш, мазкур нуфузли ташкилот ҳузурида Марказий Осиё ёшларини ривожлантиришга кўмаклашиш бўйича ишчи гуруҳ ташкил қилиш ва “Марказий Осиё ёшларининг кун тартиби – 2030”

сени қабул қилиш ташаббуси ана шу йўналишдаги саъй-ҳаракатларнинг маънавий давоми сифатида аҳамиятлидир. Шунингдек, Ўзбекистонда ЮНЕСКО шафелигида Динлараро мулоқот ва бағрикенглик халқаро марказини ташкил этиш гояси дунё миқёсида динлараро бағрикенглик ва ҳамжихатлик гояларини кенг тарғиб этишда ёрдам бериши шубҳасиз. Айниқса, дунё илм-фани ривожига бекиёс ҳисса қўшган Ал-Хоразмий, Беруний, Ибн Сино, Имом Бухорий, Мирзо Улуғбек, Али-

ден билан учрашуви ҳам бўлиб ўтди. Мазкур учрашувда икки томонлама муносабатлар ва минтақавий ҳамкорликнинг долзарб масалалари кўриб чиқилди. Эътиборли жиҳати, АҚШ Президенти мамлакатимиз мустақиллиги, суверенитети ва ҳудудий яхлитлиги ҳамда Янги Ўзбекистонда амалда оширилаётган ва муқаррар тус олган ислохотларни катъий қўллаб-қувватлашни алоҳида таъкидлади. Бугун уммонорти мамлакатининг минтақамиз ва айниқса, Ўзбекистон билан ҳамкорлик қилиш-

АКАДЕМИК НАИМ КАРИМОВ

Ўзбекистон илм-фани ва адабиёти оғир жудолукка учради. Филология фани соҳасида атоқли олим, Ўзбекистон Фанлар академиясининг академиги Наим Каримов шу йил 17 сентябрь куни 91 ёшида вафот этди.

Н.Каримов 1932 йил 12 декабрда Тошкент шаҳрида туғилди. 1955 йилда Ўрта Осиё давлат университети (ҳозирги Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети)ни тамомлаб, ушбу олий таълим муассасасининг аспирантурасида тахсил олди.

Ўз меҳнат фаолиятини 1958 йилда Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институти (ҳозирги Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори институти)да кичик илмий ходим сифатида бошлаган захматқаш ва фидойи олим кўп йиллик илмий-ижодий фаолияти давомида мазкур институтда катта ва етакчи илмий ходим, бўлим мудири вазибаларида ишлади. 1962 йилда номзодлик, 1993 йилда докторлик диссертациясини ҳимоя қилди. 2002-2008 йилларда “Шаҳидлар хотираси” хайрия жамғармаси раиси ҳамда “Қатагон қурбонлари хотираси” музейи раҳбари, 2008 йилдан ушбу музейнинг етакчи илмий ходими сифатида самарали меҳнат қилиб, мамлакатимизда илм-фан ва таълим соҳаларини ривожлантириш, юқори малакали илмий-педагог кадрлар тайёрлашга салмоқли ҳисса қўшди.

Н.Каримов ХХ аср ўзбек адабиётини ўрганиш бўйича кенг қамровли фундаментал тадқиқот ва изланишлар олиб бориб, ушбу йўналишда ўзига хос мактаб яратди. Хусусан, маърифатпарвар жадидларнинг ҳаёти ва фаолияти, ХХ аср ўзбек адабиётининг атоқли наъмондалари ижодига бағишланган кўплаб монография ва тадқиқотларни, маърифий романлари ҳамда мингдан ортик илмий мақолалари, қатор дарслик ва ўқув қўлланмалари адабиётшунослик фанига муносиб ҳисса бўлиб қўшилди.

Илм-фан соҳасидаги кўп йиллик самарали хизматлари учун 2017

Ш. МИРЗИЁЕВ, Т. НОРБОЕВА, Н. ИСМОИЛОВ, А. АРИПОВ, Б. ЙЎЛДОШЕВ, С. САЙИДОВ

йилда Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзоси этиб сайланди.

Олимнинг мустабид тузум йилларида катагон этилган фидойи зиёлиларимизнинг ибратли ҳаёти ва фаолиятини хар томонлама ўрганиш, уларнинг илмий-маърифий меросини оммалаштириш борасидаги хизматлари нафақат юртимизда, балки хорижий мамлакатлар илмий жамоатчилиги томонидан ҳам эътироф этилган.

Серқирра олим жаҳон адабиётининг бир қатор сара асарларини ўзбек тилига маҳорат билан таржима қилиш баробарида, тарихий мавзуларда йигирмага яқин ҳужжатли фильмларни яратишда ҳам фаол иштирок этди.

Унинг бевосита раҳбарлигида кўплаб фан номзодлари ва докторлари тайёрланган.

Академик Н.Каримовнинг мамлакатимиз илм-фанини ривожлантириш борасидаги хизматлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланди. У “Ўзбекистон Республикаси фан арбоби”, “Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган ёшлар мураббийси” фахрий унвонлари, “Эл-юрт ҳурмати” ордени ҳамда Ўзбекистон Республикасининг Давлат мукофотлариға сазовор бўлган эди.

Атоқли олим, меҳрибон устоз, самимий ва камтарин инсон Наим Каримовнинг хотираси қалбларимизда ҳамisha сақланиб қолади

ЎЗБЕК ИЖОДИ

Катъий иродамиз туфайли энди буларнинг барчаси ўтмишга айланди. Халқимиз пахта қуллигидан буткул озод бўлди”.

Президентимиз ўз чиқишида ёшлар масаласига ҳам алоҳида эътибор қаратди. Дарҳақиқат, аҳолисининг деярли ярмини навқирон авлод вакиллари ташкил қилади-ган Марказий Осиё давлатларида ёшлар ва уларнинг салоҳиятини рўёбга чиқариш масаласи долзарб аҳамиятга эга. Бундай муҳим масалада эътиборсизлик эртанги кунни бой бериш билан баробардир. Дарвоқе, мамлакатимиз раҳбарининг ёшларга ғамхўрлигини 18 сентябрь куни “Эл-юрт умиди” жамғармаси кўмагида Америкадаги етакчи олий таълим даргоҳларида тахсил олаётган ўзбекистонлик ёшлар билан ўтказган самимий мулоқотидан ҳам билиш мумкин.

Зотан, бугунги кунда Ўзбекистонда нуфузли халқаро олий таълим муассасаларида таълим олишга бел боғлаган иқтидорли ёшлар учун барча шароитлар яратиб бериш мумкин. Президентимиз бундан бир неча йил аввал ҳам Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг юксак минбаридан туриб жаҳон ҳамжамиятининг эътиборини Орол фожиясига қаратгани бежиз эмас. Бу галги анжуманда Марказий Осиё минтақасида қабул қилинган Яшил тараккиёт дастури доирасида “Марказий Осиё иқлим мулоқоти”ни жорий этиш ва БМТ Бош Ассамблеясининг “Марказий Осиё глобал иқлим таҳдидлари қаршисида: умумий фаровонлик йўлида ҳамжихатлик” резолюция-

дастурини ишлаб чиқиш таклифи кўпчилиқда катта қизиқиш уйғотди.

Ўзбекистонда “Бирлашган Миллатлар Ташкилоти – хотин-қизлар” тузилмаси билан биргалликда аёлларнинг бунёдкорлик салоҳиятини рўёбга чиқариш масалаларини муҳокама қилиш ва тажриба алмашиш мақсадида Осиё хотин-қизлари форумини ўтказиш ташаббуси ҳам катта аҳамиятга эга.

Хозир она сайёрамизда экология ва иқлим ўзгариши бутун дунёда долзарб муаммога айлангани сир эмас. Бу масала, айниқса, бизнинг минтақамизда ҳаёт-мамот масаласи ҳисобланади. Бинобарин, табиат ва экологияни асраб-авайлаш Ўзбекистон сиёсатининг устувор йўналишларидан бирини ташкил қилади. Президентимиз бундан бир неча йил аввал ҳам Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг юксак минбаридан туриб жаҳон ҳамжамиятининг эътиборини Орол фожиясига қаратгани бежиз эмас. Бу галги анжуманда Марказий Осиё минтақасида қабул қилинган Яшил тараккиёт дастури доирасида “Марказий Осиё иқлим мулоқоти”ни жорий этиш ва БМТ Бош Ассамблеясининг “Марказий Осиё глобал иқлим таҳдидлари қаршисида: умумий фаровонлик йўлида ҳамжихатлик” резолюция-

шер Навоий сингари улуг аллома ва мутафаккирларимизнинг бой меросини ўрганиш ҳамда Ислол динининг асл инсонпарварлик моҳиятини чуқур очиб бериш мақсадида келгуси йили мамлакатимизда “Ислол – тинчлик ва эзгулик дини” мавзусида халқаро анжуман ташкил қилиш таклифи ҳам халқимизнинг айни дилидаги ғап бўлди.

Очиги, бундай улкан ҳаётий аҳамиятга эга, стратегик аҳамиятга эга ташаббуслар ўзбек дипломатиясининг халқаро миқёсда нуфузи ошиши ва янги босқичга чиқишига ҳам имкон яратади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти АҚШга сафари давомида бир қатор мамлакатлар ва халқаро тузилмалар раҳбарлари билан самарали учрашувлар ўтказди. Айниқса, 19 сентябрь куни Марказий Осиё мамлакатлари ва Америка Қўшма Штатлари етакчиларининг “С5+1” форматидаги биринчи саммити дунё ҳамжамиятининг эътиборида бўлди. Саккиз йил илгари асос солинган мазкур формат бугунги кунда янги сифат босқичга чиқишга улғурди ва томонлар ўртасидаги ҳамкорликни янада ривожлантиришга хизмат қилмоқда.

Саммит доирасида Шавкат Мирзиёевнинг Америка Қўшма Штатлари Президенти Жозеф Бай-

ден билан учрашуви ҳам бўлиб ўтди. Мазкур учрашувда икки томонлама муносабатлар ва минтақавий ҳамкорликнинг долзарб масалалари кўриб чиқилди. Эътиборли жиҳати, АҚШ Президенти мамлакатимиз мустақиллиги, суверенитети ва ҳудудий яхлитлиги ҳамда Янги Ўзбекистонда амалда оширилаётган ва муқаррар тус олган ислохотларни катъий қўллаб-қувватлашни алоҳида таъкидлади. Бугун уммонорти мамлакатининг минтақамиз ва айниқса, Ўзбекистон билан ҳамкорлик қилиш-

га қизиқиши баланд. Буни Жозеф Байденнинг Нью-Йоркда ўтказилган биринчи С5+1 саммитини “тарихий воқеа” деб атаб, бу йўналишда навбатдаги олиймаком мулоқотни Марказий Осиё давлатларидан бирида ўтказишдан умидвор эканини маълум қилганидан ҳам билиш мумкин. Жаҳон сиёсатида ўзининг алоҳида сўзига эга бўлган АҚШ каби глобал қудрат марказлари билан фаол ҳамкорлик қилиш, шубҳасиз, Ўзбекистон ташки сиёсатини янада диверсификация қилиш ва халқаро муносабатларда кучлар мувозанатини муваффақиятли таъминлашга имкон беради.

Бир сўз билан айтганда, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг БМТ анжуманидаги нутқи ҳамда АҚШда ўтказилган учрашув ва мулоқотлари мамлакатимиз ташки сиёсатида муҳим воқеа бўлди. Чунки бир неча кун давом этган кизгин жараёнлар Ўзбекистоннинг ташки сиёсати янги босқичга кўтарилгани ҳамда мамлакатимиз дунёнинг барча мамлакатлари билан ўзаро манфаатли ҳамкорликка очик эканлигини яна бир бор кўрсатиб берди.

Авазбек ШЕРМАТОВ, Ижтимоий-маънавий тадқиқотлар институти илмий ходими

Adabiy do'stlik – abadiy do'stlik

МДХ МАМЛАКАТЛАРИ ЗАМОНАВИЙ АДАБИЁТИ

Жорий йил 10-14 сентябрь кунлари Бишкек шаҳрида МДХ Ижодий ва илмий зиёлилари форуми ҳамда мазкур форум доирасида МДХ Давлат ахборот агентликлари раҳбарлари кенгашининг йиғилиши бўлиб ўтди.

Форумда 2024 йили Самарқанд шаҳрига “Ҳамдўстлик Маданият пойтахти”, Тошкент шаҳрига “Ҳамдўстлик Ёшлар пойтахти” маками берилди.

Айтиш жозик, аслида Ватанимизнинг икки қўхна шаҳарларига бундай юксак мақомнинг берилиши маданий-маърифий соҳадаги янгиланишлар, ёшларга кўрсатилаётган улкан эътиборнинг халқ-

ро миқёсдаги ўзига хос эътирофи, дейиш мумкин.

Муस्ताқил давлатлар ўртасидаги маданий-маърифий, ижтимоий-гуманитар, ёшлар, туризм, спорт ва соғломлаштиришга доир тадбирлар билан бирга адабий дўстлик – абадий дўстлик, яъни ижодий ҳамкорлик ҳам янги босқичга кўтарилди.

Форум жараёнида иштирокчиларга Қирғизистонда “МДХ мамлакатлари ҳозирги адабиёти” туркумида чоп этилган “Ангемелер” (Ҳикоялар) китоби совға қилинди. Китобга ўзбекистонлик ижодкорлардан Исажон Султон, Зулфия Қуролбой кизи, Улуғбек Ҳамдам ва Назар Эшонқулнинг ҳикоялари киритилган.

Келган кетади, дейишади. Инсон тақдирининг муқаррар қонун шундай. Ўзбек адабиёти ва адабиётшунослигининг яна бир улғу намоянаси, йирик олим ва адиб, катта ва нозик қалб инсон академик Наим Каримов фоний дунёни тарқ этиб, чин дунёга риҳлат қилои. У кишининг ёши мелодий ҳисоб бўйича 91 йил, ҳижрий ҳисобда 94 йилни ташкил қиладики, бу салкам бир аср деганидир. Умр сони билан эмас, салмоғи билан гўзал, дейдилар.

Yodnoma

дйда боболаримизга нисбатан оташин севги фақат катта қалб соҳибигагина муяссар бўлиши тайиндир.

Наим Каримов ХХ аср ўзбек адабиёти ва умуман маданиятининг тирик қомуси эди. Ҳамза ҳақида долзарб мақолалар, Абдулла Қодирий қомуси, Чўлпон ва Усмон Носир ҳақида маърифий романлар, Миртемир ҳақида ёниқ эсселар ёзганда ҳам адиб, ҳам зукко адабиётшунос эди. Ул зот буюк ёзувчимиз Ойбекни алоҳида меҳр билан севар ва ардоқлар эдилар. Ойбекнинг буюк романини Петров губоридан тозалаб, унингсиз “Қутлуг қон”ни чоп этишга журъат қилган олим ҳам Наим Каримов бўлди. Буюк адибнинг бошланғич концепциясидаги роман нисбатан бошқача, миллий-озодлик руҳидаги асарга айланадики, роман сезимидаги бундай эзгу эврилиш айнан Наим Каримов хизмати ва жасорати мевасидир.

Олим муборақ, азамат тўқсон ёшида ҳам бир нафас бўлса-да, фикрлашдан, ёзишдан тўхтамади. Бундай самарали умр барчага насиб этсин, деймиз. Мана бугун мухтарам устозимиз орамизда йўқ. Лекин ул зот яратган асарлар ҳамон эл-юрт назарида ва маънавиятимизга қамарбаста бўлиб хизмат қилмоқда. Атоқли олим ва адибимизнинг иккинчи абадий умри бошланди. Бу энди чинакам, ҳазрат Навоий сўзлари билан айтганда, умри азиздир.

Сувон МЕЛИ

Қозоғистоннинг “Tan-Sholpan” (“Тонг юлдузи”) журнали 2023 йилни “Ўзбек адабиёти йили” деб белгиланган. Шу муносабат билан журнал йил бошидан бери замонавий ўзбек адабиёти вакиллари асарларидан намуналарни қозок тилига таржима қилиб чоп этмоқда.

Журналнинг босмадан чиққан навбатдаги 4-сонида ўзбек ижодкорлари – шоирлар Фарида Афрўз, Зулфия Мўминова, Ёзувчилар Шойим Бўтаев, Нормурод Норқобилонинг ҳикоялари қозок тилида босилиб чиқди.

“Tan-Sholpan” журналі адабий-бадий нашр бўлиб, икки ойда бир марта 10 минг нусxada Алматы шаҳрида босилади.

Журналнинг йил бошидан бери чиққан учта сонида ёзувчилар: Хайридин Султон, Хуршид Дўст-

муҳаммад, Наби Жалолдин, Уйғун Рўзиев, Рисолат Ҳайдарова, Зулфия Қуролбой кизи, Баходир Қобулнинг ҳикоялари, шоирлар: Эшқобил Шуқур, Ҳалима Аҳмад, Рустам Мусурмон, Муҳиддин Омон, Салим Ашур, Шодмонқул Саломнинг туркум шеърлари қозок тилида чоп этилди.

ЎЗБЕК ИЖОДКОРЛАРИНИНГ АСАРЛАРИ ҚОЗОҚ ТИЛИДА

Жорий йилда журналнинг масъул котиби Дийдар Қулкенов Тошкентга келиб, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси вакиллари билан учрашган эди. Учрашувда уюшма раиси Сирожидин Саййид ўзбек-қозок адабий алоқалари йилдан-йилга ривожланиб бораётгани ва бу учрашув кейинги ижодий режаларни келишиб

олиш ҳамда амалга оширишга катта замин яратишини таъкидлади.

– Замонавий ўзбек адабиёти журнал ўқувчиларида катта қизиқиш уйғотмоқда, – деди Дийдар Қулкенов. – Дарҳақиқат, икки қардош халқ ўртасидаги асрий адабий дўстлик алоқалари давом этиб келяпти. Биз замондош ўзбек ижодкорларининг асарларидан намуналарни қозок тилида ўқувчиларга тухфа этганимиз, шу билан устозларимиз аънасаниси давом эттираётганимиздан хурсандимиз.

“Tan-Sholpan” ва Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ўртасидаги келишувга кўра, 2023 йил охиригача яна қатор ўзбек ижодкорларининг шеър ва ҳикоялари қозок тилига таржима қилиниб, журнал саҳифаларида чоп этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Ахборот хизмати

УМРИ АЗИЗ

уларда асл ҳақиқатнинг юзи, моҳияти очилди. Фактларнинг бари нидо ва фарёд билан тўлади”.

Архив материаллари билан танишув жараёнида бирга бўлганларнинг эслашича, Наим ака уларни йиғлаб ўқиган, улар ҳақида ёзганда йиғлаб ёзган экан. Бунга чилгин юрак қандай чидаш берган экан. Алломанин азиз умрига нукта қўйган инфаркт ҳам ўша азоблар аламидан орттирилган бўлса, ажабмас.

Жадид боболаримиз академик Наим Каримовнинг чинакам севги-сини эди. Жадид зиёлиларимиз, уларнинг илм ва амаллари ҳақида гап кетганда устознинг юзлари ёришиб кетар, аччиқ тақдирлари эсланса, кўзларида беихтиёр ёш қалқар, бу олий ҳаяжон белгиси эди. Жабр-

Яхё ТОҒА

СУЗДАН ИҶЗАЛ ҚАСРАЛАР ЯРАЛУР

ЛАЗГИ

Яйрагай жону дилинг Лазги жарангладанда...

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

Файзи ортар базмнинг, Лабларга инар ханда...

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

Сел бўлар дўсти надим, Пошшолар бўлар банда...

Олакүз, бўй-бўйи хай, Қоракүз, бўй-бўй.

“Сўйла менга, эй санам Кимнинг севар ёрисан?”

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

Шайдо дил хуморисан, Чақмоғисан, норисан?

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

Лолу хайронманов ман, Йўлингга гадо бўлдим.

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

Тошиб тўлғай Озодбек, Аму бўлғай, Сир бўлғай.

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

Омон-омон, омон-а, Тузоқ кўй тўрт томона.

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

Бир бор кўриб тушида Қалби чилларчин бўлди.

Яхё Тоғанг хушидан Айрилгани чин бўлди.

Олакүз, гал бари хай, Қоракүз, гал бари.

ЖАВДАРИ НАСИХАТ

Ёввойи гул бўлма, Арпа бўл, Сули бўл.

Отангнинг ули бўл, Давранинг гули бўл.

ЗИЁФАЛҚАН СУҢТ

Меҳмонларнинг Ярми қанд еб, Ярми панд еб қайтишди.

Бировнинг Бўлмади иши, Ким нима, Нечта еди...

ОСМОҲНИҲТ УСПУҢИ

Осмоннинг устуну йўқдур, Кангулнинг бутуну йўқдур.

Қаккунинг ўз ини бўлмас, Ошпичокнинг кини бўлмас.

ОПАМ ҚАРИБ

ҚОЛМБДИ

Ўтган асрода битилган достондан парча

Кечагина икки коп унни Ердан шартга узволадиган,

Хар кўкланда ток кўкартириб, Хар кўкланда шафтоли эккан,

Бир арава пичанни Яккаш ортиб келавергуччи,

Билмай қорурт, “балниса” нима, Бизнинг гамимизни еб юриб,

Баъзан ичда кўзголар кулги, Қаранг, ўғлим отамдан дароз.

Қарибди-ю, сўзлари дадил, Бизга ҳазил-хузул гап қилар.

Отам, отажоним... Қариб қолибди.

Ашурали БОЙМУРОД

ЮРАК ИМЛОСИ

ХОРАЗМНИҲТ

ОҲАНГЛАРИ

СЕНИҲТДИРМАН

Кел, гўзалим, дил уйда яшажакмиз, Юраклари зардоблардан бўшажакмиз,

Адашганман, дея ўзинг койимангин, Чехраларинг сўлгин эмас, бўлсин гулгун,

Тақдир мени раво кўрса, чекинмагин, Сен ойсан-ку, ногоҳ кўкда бекинмагин,

Мендан ўзга етмагайдир ишқ кадрига, Дил сабадбир таратгуччи дил атрига,

Хоразмнинг оханглари Жайхун каби жўшқин экан.

Хоразмнинг навоси зўр, Шох куйи бор – “Лазги” эрур.

Ёшуллар чалинг дейди, Куйлаш санинг галинг дейди.

Хоразмнинг оханглари Дилгинамни яйратади.

ҚУЁШ ЕРГА ЯҚИН КЕЛГАН КҮН

Жазирама хаддан ошганда, Нур денгизи тўлиб-тошганда,

Хансирайди Замин, коинот, Юрак-қуёш, танингда нажот,

Ҳаммасига қодирдир Эгам, Ҳаёт букун эмасдир бекам,

Никоуа

Равшан билан шу ерда, Кавказдаги даволаниш масканида танишдим.

Ташқи махали унга синчиклаб кўз солдим;

– Шаштингиз паст, иним? Тинчликми? – сўрадим емакдан сўнг.

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

– Ака, бир илтимосим бор. Агар эртага вақтингиз бўлса,

фойда. Кўзи кўр, қулоғи қар тоғам ховлисини ҳам сотди.

– Нега келдинглар? Менга ақл ўргатма.

– Шу беш нафар жиянинг ортида тоғ бўлиб, тоға бўлиб туролмасанг,

– Сенинг ишинг бўлмасин! – Тоғам онамнинг қўлидан ушлаб катта кўчага чиқариб қўйди.

ОЛИСДА СЎНГАН ОЛОВ

лимга бердим-да, дарвоза олдидаги челақни олиб тоғамга қарата иргитдим.

– Бас қил, ундан кўра манави кучукваччаларингга тарбия бер.

– Кўришдим. Тошкентда Университетда ўқирдим.

– Менинг уймга пропискага ўтмоқчисан, максиди шуми? – деди у ижикчан.

– Сен ифлоссан! – дедим-да, ортга қайтдим. Бор гап шу!

– Ундай бўлса, яна нимага кўришишим керак, деясиз? Бундан нима маъни бор? – дедим ердан кўз узмай.

– Айтдим-ку, онам бетоб. Бошимизга қиёмат соляпти.

– Тушундим. – Нима қилай? Москвага учдим. Унга ялиниб-ёлвораман.

– Бўпти, албатта борамиз; – дедим мен. ...Йўлга чиқдик.

Керакли одамга кўнгирак қилинлар, деди. Равшан “тоға”си билан телефонда гаплашди.

– Ҳа, сенда шу нарса йўқ. Сенинг томинг ўйилиб, ўша ердан иймонинг оқиб кетган.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

Шляпали ўриндикка чўкди. Равшанга зимдан назар солди.

– Д-а - а, я очень рад. У менинг ёнимдаги курсига келиб ўтирди.

– Болалар энди пиҳи-хихи қилмасдан, русча гаплашамиз.

– Туриг, энди тушунарли. Қайтамик, – дедим Равшанга.

– Туҳтанг ака, гапимни гапириб олай. Равшан “тоға” ва жувоннинг юзига қараб, огир хўрсинди.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

– Руҳ тилида шундай раво ва таъсири гапирдики, хангу манг бўлиб қолдим.

Кўчқор НОРҚОБИЛ

Алхамдидуллахи роббил-ъаламинийн... У фотиҳани адо этиб, дуога яна қўл очиб, юзига тортиди.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

– Энди қайтдик, ака, – деди ўрнидан туриб. – У аллақачон ўлган экан.

Qalb va qiyofa

Адабиётимизнинг катта авлод вакиллари, айнан 50-йиллар атрофида таваллуд топганлар адабиёт саҳнига чиққан даврда, яъни 80-йилларда аксарият Шарқ мамлакатлари мустамлака асоратидан қутулиб, бир силкиниб, ўз қаддини, қадрини тиклаб, катта йўлга чиқиб олган эди. Тарихга назар ташласак, Иккинчи жаҳон урушидан сўнг, яъни уруш вайроналари тикланиб, 60 - йиллардан эса бошлаган ирқий, миллий эркини қўмсаган шабадалар бутун дунё адабиётида, умуман, маданий ҳаётда янги ашашиш ва ижод қилишни истайдиган ёш авлодни вужудга келтирди.

Айни шу вақтда ўзбек адабиётига ҳам ўз қирғоғига симаётган дарёнинг тошқин тўқинлари сингари бир қатор истеъдодли ёш шоирлар кириб келдилар. Улар ўз овозларини баралла қўйиб, назм ва наср гулшанини ўзига хос бетакрор нағмалар билан тўлдирди олдилар.

Йиллар ўтиб, ўша пайтларда ёш ҳисобланган авлод бугунги кунга келиб салобатли ва салоҳиятли катта ёзувчи-шоирларга айланди. Бу даврда айрим ижодкор зиёлилар онгу тафаккурида ҳар хил қарашлар, янги бозор муносабатлари шароитига мослашишга уриниш, ўзлари орзу қилган мустикаллик насимларидан гурурланиш ҳолатлари, моддий имконлардан фойдаланиш, фаровон яшаш завқи ва ҳоқазолар кузатилди. "Кангул" сардори эса, ҳеч қандай оғишларга берилмади. Бир умр "кангул"га, шунинг баробарида виждонига, инсонлигига, адабиётига, шеърятига, "ўзининг журналига" (40 йилдан ошибдики, "Шарқ юлдузи"да ишлади) содиқ қолди.

Гап ким ҳақида кетаётганини зукко ўқувчи англаган бўлса керак. Биз ҳазрат Навоийнинг мисраи олийсини бекорга келтирмадик. Туркий тилдаги қадимий "кангул" сўзига (Навоий ижодида ҳам худди шундай тарзда учрайдиган ўринлар бор) жон берган ва шу "маҳбуба"га содиқ қолган, шоир ҳам удир. Шоир Икром Отамурод бир умр "кангул"ни севди ва ўз "маъшуқа"си – "кангул"нинг камолини кўриш иштиёқида уни шарқ ва ғарб адабиётининг гўзал намуналари билан озиқлантирди, яъни жаҳон адабиётини ўқиб-ўрганди ва таржималар қилди. Назаримизда, бир умр муҳаббат билан парвариланган камолга етказилган "кангул дарахти" улканлашгач, донолик "мева"ларини бера бошлади: "Доғ", "Ўрин", "Балки", "Жадвал" дostonлари, айниқса, кейинги йиллардаги шеърлари...

Икром Отамурод тўғрисида бир қанча мақолалар эълон қилинди. Ҳатто унинг дostonлари ҳақида уларни "дoston жанрига киритиб бўлмаслиги" ҳақида мулоҳазалар билдирилди. Балки, ростдан ҳам, шоирнинг дostonлари дoston жанри ҳисобланиши учун аънавий дoston талабларидан бироз чекинишга тўғри келар. Гап шундаки, жанрдаги бундай ўзгаришнинг ўз-ўзидан содир бўлган ҳодиса, деб эмас, ижтимоий ҳаётдаги қонуний янгилашларнинг шеърятдаги ифодаси сифатида тушуноқ керак, назаримизда.

Икром Отамуроднинг "Жадвал" дostonи ҳақида фақат 2016 йилда учта мақола ёзилди: Булар У.Жўрақулновнинг "Ҳузн саодати" ("Шарқ юлдузи", 2016 йил 7-сон (дostonга сўзбоши ўрнида)); И.Ёқубовнинг "Аттор растаси ифорлари ва Навоий базми наволари" (муаллифнинг ўзидан олинди); Комил Авазнинг "Мушоҳада мундарижи" ("Хуррият" газетаси, 2016 йил 7 декабрь сони).

Биринчи мақола муаллифи "Жадвал"даги фикрлари Навоий ҳамда Оғаҳийга, иккинчи мақола муаллифи Фаридиддин Аттор ва Навоийга, учинчи мақола муаллифи тасаввуфга боғлашди. Аммо буларга кичкина бўлса ҳам далил келтирилиб фикрлар исботланса, янада яхши бўларди.

Икром Отамуродни инсоний ҳолатлар мусаввири, дейиш мумкин. Унинг бир оний кайфият ҳақидаги шеъри ҳам, бутун бир умр тўғрисидаги асари ҳам сокин, сиртдан тинч дарёга, тўғрироғи, денгизга ўхшайди. Асарларидаги образ ҳеч қачон "тўлиб-тошиб" кетмайди, гўё тўқинлари қирғоққа урилиб ўзанига қайтгани сингари, яна биринчи куплет

мазмун мужассам. "Йиллар ортда" шеърига эътибор берайлик.

Йиллар ортда қолиб боради секин
Ғоҳида задалди, ғоҳида бекин.
Бир маъни топиб ё топмайин, лекин,
Сездириб-сездирмай ўтади умрим.

Бу шеърда барча умрларга хос умумий хусусиятлар акс этган. Ҳақиқий муҳаббат соҳиби ўзидан бир умр қоникмай яшайди, умридан ҳам. Умр тасвири шеър якунида яна дастлабки мисралардагидек тақроорланади. Бу услубда шоирнинг фалсафий қарашига ишора бор, яъни ҳамма нарса ўз ибтидосига қайтади.

Рене Шаррнинг шеърларини ёдга солади. Зотан, Рене талкинчи, энг яхши яшаш – ҳеч кимга ҳалқит бермай яшашдир. "Тағаззул"да бундай портретлар талайгина. Мана бир шеърдаги деҳқон "портрети":

Ернинг расмин чизмиш тақдир азал –
Меҳнат қилиб деҳқон пешонасига.
Шундан қадрдондир, ёрон ҳар маҳал –
Дил очар, дард ёрар Ер-ошносига.

Бу деҳқон ер билан яшаб, ер билан улғайган. Ер деҳқон учун шунчаки ризқ манбаи эмас, ер унинг учун ўзликини ифодалаш воситаси. Деҳқон ерини "гуллатиб қўлида қадоқ кўкар"тиради. Аламини ҳам, дардини ҳам меҳнатдан олади, меҳри-муҳаббатини ерига беради, бола-чақа боқиш умиди билан. Ерида меҳнат қилиш унинг учун роҳат. Шеърдаги деҳқон сурати типик, мукамал яратилган. У фойдани кўзламайди. У ерни

севган фидойи деҳқон образи. Ва у, албатта, бугунги тадбиркор ҳам эмас. У асрлар буйи ерни кўкартирган фидойи. Шеър бир оддий деҳқон ҳақида. Агар инсон бутун борлиги ва руҳини ифодалаш воситасини топса ва унга бутун вужуди билан фидо бўлсаю худди ана шунинг ўзи буюк саодат. Айниқса, унинг иши буюк яратувчанликдан иборат бўлса, айниқса, бу инсон деҳқон бўлса-ю, ўз ҳаётининг мазмун-моҳиятини Ерида, меҳнатда кўра олса.

Тўғроқнинг тафтидан илиб қалб қати,
Тўғроқнинг ҳидини симлари тўлиб.
Ердан айрилган кун бўлади етим,
Ердан айрилган кун... Улим.

Шеърдаги деҳқон Ерни азал-абад шундай қабул қилади. Чунки ер боқадди, овутади, керак бўлса, деҳқон дардини олади. Бу айнан шарқона ҳикмат, эътиқоднинг юксак намунаси. Чунки ерини севган соҳир деҳқоннинг Яратганга ишқи чексиз бўлади.

Юқорида Икром Отамуроднинг шеърлари га кескинлик ҳам эмас, дедик. Ерини севган деҳқон учун ундан айрилиш – ўлим. Шеърда бундай конфликтни ҳам шоир оддий, фожиали тус бермай тасвирлайди: "Ердан айрилган кун... Улим". Ва шеър тугайди. Ўз тўққан ери – "Қашқадайро"сини севган шоир буларни ўз тийнатидадан ўтказган бўлса, ажаб эмас.

Тўхтади, йўлни безаб кетаётган аёл,
Очилган гулга нигоҳи тушиб бирдани.
Ул мисоли яноғга нақш этилган хол,
Ўтлар орасида ўсар, ёлғиз – бир дона.

Манзаранинг табиий бўёқларда чизилиши, атиргул ҳовлини бегазандек, ўтиб кетаётган аёлнинг йўлни безаши каби бадиий ифодаларни соқит қилиб, қофияга эътибор қаратайлик. "Бирдани" ҳамда "бир дона" кабиларнинг қофияланиши ўзига хос, "икромона" қофиядир. Бундан ташқари, шоир маълум сўз бирикмаларини қўлланадан қочиб, янгича тасаввур берадиган иборалар топади: ой нури эмас, "Туқилади ойдан бўлақлар".

Умуман, шахнинг ботинида улкан, жуда ҳам улкан, англиб-англанмаган миллий маданий менталитет унсурлари туради. Масалан, мен шоир Икром Отамурод ижодиёти ортида минглаб йиллар хунармандлик билан шуғулланган ўзбекнинг ўтроқ халқ маданияти хусусиятларини, айнан Касбининг тарихий турмушга хос тарихий тафаккур тарзини илғайман.

Икром Отамурод шеърлари ҳақида сўз юритганда кўз унтингизга "Жадвал" дostonи келаверади. Дostonни бир-икки марта ўқиш кифоя қилмайди. Уни ўқиб ўқмаслик эса, худди богга кириб, гулларнинг латофатини, булбулнинг хонишини сезмасдан ўтиб кетгандек гап. Асарни тушуниш ҳам осонмас... умуман, шоир дostonлари алоҳида таҳлил, талқинни тақозо этади.

Гулшан РАҲИМ,
филология фанлари номзоди

СУКУТ ВА ДОНОЛИК ИШОРАТЛАРИ

тақроорланади ва шеър якунланади. Рассом чизгандек, кайфиятнинг авж палласи – оний ҳолат! Шу ўринда "Шундай билинади зайли-зайлида..." деб бошланувчи шеърини кузатайлик. Лирик қаҳрамон ёлғиз ва имконсиз: "Яккалик пичоғи эса суюкка қадар" қадалади.

Қайгадир йўл олгим келар, дилхаста,
Барига қўл силтаб, баридан кечиб.
Лекин, ховурга ҳай бераман аста
Сабрининг милт-милт ёшини ичиб.

Шеър давомида бўёқлар тобора куюклашади, ҳолат тасвири кучаяди ва лирик қаҳрамон уни ҳам дунё чорлашини хитоб қилиб сўрайди (авж ҳолат), аммо шеър якунида ўша дастлабки ҳолатни акс эттирган тасвир – куплет қайтарилади. Бу шеърни автопортрет дейиш мумкин, янаям аниқроғи, у Ўзбекнинг портрети, ҳолати, яшаш тарзи. Ўзбек ҳеч қачон ўзини ўйлаб муҳитидан, болалари – оиласидан кетиб қолмайди, сабр қилади, "ховурига ҳай беради" ва яшашда давом этади. Ахир, унинг "жуҷабирдай жонлар"и бор. Шоирнинг аксарият шеърларида шундай

Шоирнинг образларидан кескин, залворли ларзаларни кутиш бефойда. Унинг шеърларини ўқисангиз, ўз ҳаётидан нолишни истамайдиган, лекин дунёнинг адолатсизлигига ҳам бефарқ қараб турмайдиган, дунёнинг ҳам, ўз кўнглининг ҳам ободлигини истайдиган образларини учратасиз. Улар тақдирга кўнган, сабрли, дардларини очик айтмагучи мағрур инсонлар тимсолидир. Уларда асли шоир шахси мужассам. Бу образлар француз шоири

Mulohaza

Boshlanishi 1- sahifada

Югнакийнинг "Қадимчи ўзбек адабий тилидан классик ўзбек адабий тилига ўтишида... кўпrik бўлиб хизмат қилган" "Ҳибаат ул-хақойик" асарини тадқиқотчилар ўша замон ва кейинги давр ижодкорлари учун адабий тил намунаси бўлганини кайд этадилар. Алишер Навоийдан роппа-роса тўрт юз йил олдин умргузаронлик қилган Аҳмад Ясавийнинг туркий оламга машҳур хикматлари ҳам ана шу туркий-ўзбек адабий тилига мансуб эмасми? Атоқли ёзувчи, олим Пиримқул Қодировнинг бу ҳақда куюниб ёзишлари бежиз эмас: "Аҳмад Ясавий ҳикматлари ва унинг адабий мактаби шарқда Мўғулистон чегараларига, шимоли-ғарбда Волга бўйларига, жанубда Мисргача бўлган шундай кенг ҳудудларда ижод қилган шоирларни бир адабий тил атрофида жипслаштиргани ва хилма-хил шеърларда сўзлашган туркий халқларнинг ҳаммаси учун умумий бир дорилфунун бўлиб хизмат қилгани илм-фанда ҳали ўзига яраша баҳо олгани йўқ". "Буюк ватанпарвар Аҳмад Ясавий XIII асрдаёқ она (эски ўзбек-туркий – Қ. К.) тилимизнинг ҳимоячиси ва тарғиботчиси бўлиб майдонга чиққан".

Тўғри, Навоий асарлари тили билан Югнакий, Ясавийларнинг тили ўртасида сезиларли фарқ бор, лекин бу табиий ҳол-ку. Бошқа соҳалар каби тил ҳам хар турли ўзгаришларга учраб, такомиллашиб боради-ку. Қолаверса, хар қандай адабий тил жонли сўзлашув тили асосида вужудга келади.

Яна Навоийгача бўлган мумтоз адабиётимизнинг машҳур намоёндалари – Аҳмад Ясавийнинг идоши, тасаввуфнинг йирик вакили Сулаймон Боқирғоний, "ўзбек тилида наср билан ёзилган" "Қисаси Рабғўзий" асари муаллифи Носириддин Рабғўзий, "Юсуф ва Зулайхо" ҳақидаги Қуръоний қиссани "биринчи бўлиб ўзбек тилида назм билан баён этган" (таърифлар ижодкорлар ҳақидаги мақолалардан олинди – Қ.К.) Дурбек, Низомий Ганжавийнинг "Хисрав ва Ширин" дostonини ўзбекчага эркин таржима қилган Қутб Хоразмий, "XIV аср ўзбек адабиётини дунёвий лирика ривожига катта ҳисса қўшган... ўзбек адабиёти тарихида нома жанрини бошлаб берган", яъни Олтин Ўрда хони Жонибекнинг янги кишиси Муҳаммад Хўжабекнинг "туркий тилда бир китоб ёзиб бериш" тўғрисидаги илтимосига биноан "Муҳаббатнома" битган яна бир Хоразмий, туркий лисонда Навоийдан олдин ҳамсачилик аънасанини давом эттиришга киришиб, "Маҳзан ул-асрор" номли асар ёзган Хайдар Хоразмий, шунингдек, Хўжандий, Юсуф Амирий, Гадоий, Муқимий, Сайид Аҳмад, Яқиний, Аҳмадий, Хусайнийлар-чи?.. Буларни ҳам қўя турайлик, Навоийнинг ўзи устоз маконида кўрган Атоий, Саккокий, Лутфий ва бошқа адибу шоирларимизнинг салмокли,

ишонч ва гурур билан "Бадиий маҳорат ва ўзбек тилида гоят содда ва равон азаллар яратишда уни Навоийгача бўлган ўзбек адабиётининг беназир устози деса арзийди", дея баҳо берган эди.

Булардан ташқари, Навоийнинг ўзи ҳам "Мажолис ун-нафоис" асарига ўзидан аввал ўтган ё яқин замондоши бўлган қирқдан зиёд туркуий шоирларни тасниф қилиб, уларнинг байтларидан мисоллар келтирган ва юксак таърифлар берган. Шунингдек, у "Соҳибқирон Амир Темурнинг издоши фарзанди Шоҳрух

султон ҳукмронлиги даврида турк тилида ижод қиладиган бир зуррӯ шоирлар пайдо бўлдилар" деб ёзган-ку?..

Пиримқул Қодировнинг ўзбек адабий тили тарихи ва тадрижини тадқиқ этишга бағишланган "Тил ва эл" китобидаги "Алишер Навоий – ўзбек адабий тилини мумтозлик даражасига кўтарган сиймо" деган хулосаси мақбулроқ ва тарихий ҳақиқатга яқинроқ. (Бу баҳо ҳазратнинг обрў-эътиборига, юксак мартаба-мавқеига заррача путур етказмайди, деб ўйлаймиз). Лекин, ажабки, устоз адиб ҳам ўша мақоланинг ўзида: "...Навоий ўзбек мумтоз адабиёти ва адабий тилининг асосчиси бўлиш билан бирса..." деган иборани қўллаган. Ҳолбуки, адиб шу асариде "Қадимий дostonлар ва тош битикларда кўринган мардона услуб, моҳият ва маънони туркий тилда қисқа, лўнда ва ростгўйлик би-

Мабодо бундай ёндашувни "туркий" каломининг "ўзбек"га айланиши билан боғлиқ десак, Навоий (хатто Захириддин Муҳаммад Бобур ва ундан кейинги ижод ахли ҳам) ўзларини "ўзбек шоири" дейишмаган ва умуман, у даврларда "ўзбек адабиёти" деган атама қўлланмаган. "Ўзбек халқи 1924 йилга қадар шарқий турк тилида ёзилган ёзма обидаларда турк номи билан юритилди, деб ёзади бир умр шу борада тадқиқот олиб борган, чунончи, "Ҳибаат ул-хақойик" асарининг фонетик ва морфологик хусусиятлари" мавзусида номзодлик, "XII – XIII асрлар ёзма ёлдорликларининг фонетик хусусиятлари" мавзусида докторлик диссертацияларини ёлқанган олим Қозокбой Маҳмудов "Қадимги Туркистон" китобида.

Боринги, истилоҳида харфий-зохирий ўзгариш юз берган тақдирда ҳам, мавжуд тилнинг моҳияти, тузилишини ўзгариб, бош-

юксаклик осмон табақаси очилдики, тўққиз фалақдан ҳам баланд, бир ҳазина учрадики, дурлари юлдуз гавҳарларидан ҳам ёруғроқ, бир гулшан йўлиқди: гуллари осмон сайёраларидан порлоқроқ, маскани атроф-тевараги эл оёғи етмакдан фориғ ва гаройиб нарсалари беозона қўллар дахлидан амонда".

Агар ушбу тил ўзидан аввал мавжуд ва шобни эътиборга сазовор бўлмаганида Навоий унинг фазилатларини шунчалар хайрату хаяжон, он қадар эҳтирос билан ўн саккиз минг оламга киёс этармиди?

Мен навоийшуносликка зинҳор даъвогар эмасман, бунга хаддям ҳам сизмас, фақат хайронманки, нега энди ўз маданиятимиз тарихини, маънавий-маърифий камолимиз ибтидоси ва боскичларини белгилашда жуда муҳим бўлган омилни кўриб-кўрмаганга, билки-билмаганга оламит, унга беписандлик билан қараймиз? Навоийни улуглаш учунми? Ахир, ҳазратнинг бошқа буюк фазилатлари, факуллода ва бетакрор истеъдодининг ўзи уни хар қанча ёзозлаш учун етиб ортади-ку?! Ё "асосчиси" деган сўзнинг луғатларда шарҳ этилмай қолган, бизга ноаён ўзга маънолари ҳам борми? Қолаверса, бутун бошли бир халқ тилининг юзага келишини бир шахс номи билан боғлаш нечоғли мантйкий?..

Мазкур далиллардан шундай хулосага келиш мумкинки, у маҳалларда "туркий" деб юритилган эски ўзбек тили ҳам, Алишер Навоийдан бир неча аср аввалдан бор эди ва юзлаб ижодкорларнинг неча асрлардан буён завол билмай, қалбларга нур ва шуур бағишлаб келаятган дурдона асарлари ўша тилда, ўша адабиёт намуналари сифатида яратилган. "Ўзбек классик адабиёти, – деб ёзган эди академик Воҳид Зоҳидов, – ўз бошланғичини жуда ҳам узоқдан, ундан ҳам олдин – фольклордан олади. Унинг деярли йигирма асрлик тарихи... жуда мураккаб ҳалда боий" ("Ўзбек адабиёти", 1-том, сўзбоши, 1959).

Ҳеч шубҳа йўқки, Навоий ўз салафлари аънаваларини давом эттирган ҳолда, форсий, арабий ва бошқа сўзлар хисобига ўзбек (туркий) адабий тилини такомиллаштирган, айни вақтда мураккаблаштирган ва унинг захира-сини, шу билан бирга, мумтоз адабиётимизни ўзининг ҳажман улкан, бадиий жиҳатдан бекиёс баркамол асарлари билан бойитиб, юксак погоналарга кўтарган. Бу жиҳатдан аллома шоирнинг миллий адабиётимиз, миллиятимиз олдидаги хизматлари бемисл ва хар қанча таҳсин айтмоққа, байроқ мақомида улугламоққа чандон муносибдир.

Қамчибек КЕНЖА,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими,
Андижон давлат университетининг фахрий профессори

НАВОИЙ "ЎЗБЕК ТИЛИНИНГ АСОСЧИСИ"МИ?

San'atimiz fidoyilari

“ҚАНИ, НАЙ БЕР МЕНГА...”

Атокли адиби Абдулла Қодирийнинг “Ўтган кунлар” асари асосида яратилган бадий фильмда “Ўртар” (Машраб газали) ашуласини эшитганимда ўйлаб қолам. Бонси, шубҳасиз, газал матни ва куй оҳанги таъсири. Зеро, бу кўшиқнинг куйи тингловчи калбининг туб-тубига етиб боради, оҳанг юракларни сел қилади. Эҳтимол, бу мумтоз ашуланинг мусикаси муаллифи Ҳалимжон Жўраев эканини кўпчилик билмас. Шу ўринда атокли бастакор, профессор Раҳматжон Турсуновнинг устоз ҳақидаги фикрларини эслаш жозибатли бўлади: “Мен 1961 йили, Тошкент давлат консерваториясида ўқиб юрган даврларим ўзбекистон меҳнат резервларини тайёрлаш кўмитаси маданият уйи қошидаги ашула ва рақс ансамбли концерт дастурини эшитишга тез-тез бориб турардим. Мазкур ансамблда Ҳалимжон Жўраев билан танишдим ва яқиндан мулоқотда бўлдим. Ҳалимжон акага янги басталаган “Мунча соз” (Ҳабибий шеър) ашуламини рубоьда чалиб эшиттирдим, унга маъқул бўлди. Сухбат асосида Ҳалимжон ака ўзи куй басталаган янги ашуласини эшиттирдим. Бироз сукутдан сўнг “Яхши, оҳанги бетакор мумтоз ашула яратилди”, дедим. Бу ўша “Ўртар” (Машраб газали) ашуласи эди”.

“Ўртар” мусикаси билан кўпгина калбларни ўртаган бебаҳо инсон, ўзига хос ижодкор, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, мохир созанда, бастакор, доцент Ҳалимжон Жўраев илмфан, санъат, адабиётнинг ўчоги бўлган Наманган вилояти Чуст туманидаги санъаткорлар муҳитида камолга етди. Унинг ўзбек бастакорлари куйи ва ашулаларини мукаммал эгаллаган санъаткор сифатида ўз ўрнини топишида атокли ўзбек бастакорларининг хизматлари катта бўлди. Дони Зокиров, Саиджон Калонов, Комилжон Жабборов, Набижон Ҳасанов каби устоз санъаткорлардан сабоқ олиб, улар билан ижодий ҳамкорлик қилди. Бастакорлик, хусусан, мумтоз куй ва ашула ижрочилигида ёшлар орасида Ҳалимжон Жўраев устоз Д.Зокиров ва С.Калоновнинг ҳақиқий шогирди сифатида эътироф этилгани санъат мутахассислари ва шинавандаларига яхши маълум.

Устозлари кўмагида ва ўзининг интилиши, санъатга меҳри туфайли етук созанда сифатида танилган Ҳ.Жўраев бастакорлик истеъдодини ҳам синаб кўрди. Бу соҳада ҳам кўплаб халқчил куйи ва ашулалар яратилишига муносиб ҳисса қўш-

ди. Қарийб қирк йиллик ижодий фаолияти давомида устоз юздан ортик ашула, куй, ялла ҳамда ўзбек халқ чолгулари оркестри учун асарлар басталади. Улар орасида “Ўртар” (Машраб газали), “Саодат баҳори” (Ҳ.Ҳулум сўзи), “Сен йироқда” (Э.Воҳидов сўзи), “Ўзбекистон ипак йўллари” (Н.Нарзуллаев сўзи), “Интизор эмасман” (Фуркат сўзи), “Най навоси” (М.Қориев сўзи), “Бир киё боққан билан” (С.Зуннунова сўзи), “Замонами куйлайман” (Т.Тўла сўзи), “Бегим сизга” (Х.Худойбердиева сўзи), “Икболим баланд” (Ҳ.Мухаммад сўзи), “Рубоб учун лирик куй”, “Кўшнай учун пьеса”, оркестр учун “Рапсодия” ва “Поэма” каби элга манзур бўлган асарларни тилга олиш мумкин.

Шу ўринда Ҳалимжон Жўраевнинг созандалик санъатига алоҳида тўхталиб ўтиш жозибатли бўлади. Ҳалимжон акага янги басталаган “Мунча соз” (Ҳабибий шеър) ашуламини рубоьда чалиб эшиттирдим, унга маъқул бўлди. Сухбат асосида Ҳалимжон ака ўзи куй басталаган янги ашуласини эшиттирдим. Бироз сукутдан сўнг “Яхши, оҳанги бетакор мумтоз ашула яратилди”, дедим. Бу ўша “Ўртар” (Машраб газали) ашуласи эди”.

Кўзларимга бу ёруғ олам Қўрнимокда бирам суюмли. Қани, най бер менга, дўстгинам, Тўқай тўлиб кетган кўнглимни.

Дарҳақиқат, Ҳалимжон ака най чалганда кўз олдинида бу ёруғ оламнинг тенгсиз жозибаси намоян бўлиб, кўнгли тубида ётган хисларингиз юзага калкиб чиқарди. Созанда узоқ йиллар давомида (1961 йилдан) Ўзбекистон радиоси ҳузурида ташкил этилган ўзбек халқ чолгулари оркестрида етакчи найчи бўлиб фаолият кўрсатди. Най ижрочилигида юксак малака ва маҳоратни эгаллаган санъаткор асосий эътиборни ҳар бир асарнинг бадий мазмунини ифода этишга ва бунда товушларнинг табиий тароватини тингловчига етказиб беришга қаратди. Товуш ва унинг ифодаси бўлиши бетакор “нола” ва “қочиримлар” санъаткорнинг най санъатидаги бош тамойиллини белгилайди. Зотан, Ҳалимжон Жўраев “Ёввойи чоргоҳ”, “Ёввойи ушшоқ”, “Чўли Ироқ” каби мумтоз куйларни нафас узмай ижро этганки, бунинг ўзи алоҳида бир мавзу.

Ҳ.Жўраев созанда ва бастакорлик санъати билан бирга мураббий – педагог сифатида ҳам самарали фаолият олиб борди. Устоз узоқ йиллар давомида ҳозирги Ўзбекистон давлат санъат

ва маданият институтида ёшларга мусика санъати сирларидан сабоқ берди. Унинг сабоқларидан ибрат олган шогирдлари бугун устоз ишини давом эттиряптилар. Қайси соҳада бўлмасин, мураббийлик энг шарафли касблардан ҳисобланади. Ҳар бир касб эгасининг келажакдаги мавқеи, шахсий интилишлари, аввало, мураббийга боғлиқ. Энг муҳими, мураббий фидойи бўла олиши керак. Ёшлар маънода педагогнинг билимдонлиги даражаси уларни дарҳол жалб этади. Устоз Ҳалимжон Жўраев дарсларни мазмундор, ижодий ва услубий жиҳатдан пухта ташкил этиши, мусиканинг амалий сирларини ўрганишдек вазифаларга талаба – ёшларни қизиқтира олиши туфайли хурматга сазовор бўлган устоз даражасига етишти. Устознинг, шунингдек, бир қатор ўқув ва услубий ишлари, жумладан, фан дастурлари, ўндан ортик мақолалар ва “Най навоси”, “Ёш найчи”, “Ўртар” номли ўқув қўланмалари нашрдан чиққан. Педагоглик фаолияти натижалари бўйича доцент илмий унвонига сазовор бўлган.

Ҳалимжон Жўраев созанда сифатида Финляндияда ўтган VIII халқаро ёшлар фестивалида, Болгарияда ўтган Ўзбекистон адабиёти ва санъати ўн кунлиги, Миср Араб Республикасида Ўзбекистон санъати кунларида катнашиб, Германия, Греция, Ҳиндистон, Туркия, Кипр, Чехословакия, Япония каби мамлакатларда ижодий сафарларда бўлиб, ўзбек санъатини дунёга танитишга самарали ҳисса қўшган санъаткордир.

Фредерик Шопен “Бир вақтнинг ўзида ҳам композитор, ҳам ижрочи бўлиш ҳақиқий бахтдир”, деган эди. Дарҳақиқат, устоз Ҳалимжон Жўраев умри давомида ана шундай бахтни туйиб яшайди. Зеро, устоз созанда, бастакор, доцент Ҳалимжон Жўраевнинг халқимиз дилидан жой олган ранг-баранг асарлари, педагогик маҳорати ёшлар учун ибрат мактабидир.

Нозим ҚОСИМОВ,
Ўзбекистон давлат
Хореография академияси
профессори

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, Ўзбекистон халқ рассоми, педагог, маиший жанр устаси Зинаида Михайловна Ковалевская 1902 йили Россиянинг Вольск шаҳрида туғилган. Зинаида Михайловнанинг рассом бўлиб шаклланишида оиладаги ижодий муҳит ижобий таъсир кўрсатган. Ковалевскийлар хонадонига рассом Павел Беньков, Марказий Осий санъатининг таниқли тадқиқотчиси, профессор Борис Денике, санъатишунос Пётр Корнилов, тарихчи-библиограф Пётр Дульский каби ўз даврининг таниқли зиёлилари тез-тез келиб туришарди. Улар Ўрта Осийнинг тарихи, санъати ва этнографиясини ўрганган олимлар эди.

БЕНЬКОВ МАКТАБИНИНГ ДАВОМЧИСИ

Қозон рассомлик мактабини тугатган Ковалевскаянинг касб маҳоратини эгаллашида уқитувчилари Н.И.Фешин ва П.П.Беньковнинг хиссаси катта бўлган. Талабалик даврида яратган “Болалар боғчаси”, “Олтин эритувчи”, “Қир ювувчи татар қиз”, “Пионер”, “Қолхозда галла янчиш” каби асарлари Қозон ва Москвадаги кўргазмаларда намойиш этилган.

Қозон рассомлик мактабини тугатган Ковалевскаянинг касб маҳоратини эгаллашида уқитувчилари Н.И.Фешин ва П.П.Беньковнинг хиссаси катта бўлган. Талабалик даврида яратган “Болалар боғчаси”, “Олтин эритувчи”, “Қир ювувчи татар қиз”, “Пионер”, “Қолхозда галла янчиш” каби асарлари Қозон ва Москвадаги кўргазмаларда намойиш этилган.

Урушдан кейинги йилларда рассом манзаралар, портретлар, натюрмортлар, кундалик лавҳалар ва жанрли картиналар устида ишлаган. У меҳнат-

1930 йил ёзда З.Ковалевская Самарқандга, Ўзбекистон давлат илмий-тадқиқот институтининг этнография бўлимига рассом сифатида ишга тақлиф қилинади. Бу даврда рассом туманларда ижодий саёҳатларда бўлиб, халқ хунарандчилиги ва миллий безакларни, орнаментларни ўрганиб, “Аёллар меҳнати” бадий каштачилик артели учун каштачилик эскизлари, дўппи ва сўзаналарга эскизларини чизди. Рассомнинг акварель эскизлари ва чизмалари кейинчалик картиналарга айланди. 1930-йилларда Ковалевская ўзбек халқи ҳаётига бағишланган “Хунаранд”, “Ёшлар бригадаси”, “Октябрь”, “Ложада” каби хикояли картиналарни яратди.

Иккинчи жаҳон уруши бошланганида, 1941 йилнинг кузида Самарқандга санъат муассасалари кўчирила бошланди. П.Беньковнинг маслаҳати билан деярли 40 ёшида З.Ковалевская Ленинград рассомлик, хайкалтарошлик ва архитектура институтига ўқишга кирди ва 1943 йили институтнинг рангтаъсир бўлимини вақтидан олдин тамомлади. Уруш йилларида “Ёш нишонлар”, “Галла баҳори”, “Ярдорларни кўрган

кашлар ҳаётини кузатиб, картиналарини тасвирлаган. Урушдан кейинги машҳур асарлари орасида 1948 йили Париждаги кўргазмада намойиш этилган “Халқ санъати усталари”, “Помидор терими”, “Пахтакорларга муқофот”, “Эътиборли пахтакорлар кулройида” каби алоҳида эътиборга лойиқ. Рассом Самарқанд вилоятининг энг гўзал жойи, тоғли худуди Ургутга тез-тез ташриф буюрган.

Самарқанд рассомлик билим юртида дарс бераётган пайтида республика ва бутуниттифок кўргазмаларида катнаша бошлаган. Рассомнинг ижодий фаолияти Ўзбекистонда “Беньков мактаби” рангтаъсирининг ривожланиши билан боғлиқ. Санъатнинг турли жанрларида ижод қилган З.М. Ковалевская ички ёруғлик ва оптимистик мазмунга тўла асарлар яратди. Унинг картиналарида ўша давр одамларининг маиший, кундалик ҳаётидаги ўзига хос хусусиятлар тасвирланган.

1949 йили Самарқанд рассомлик техникуми Тошкент рассомлик техникумига бириктирилиб, республика пойтахтига кўчирилди. З.Ковалевская

Ustozlar yodi

Самарқанддан кетмади, умрининг охиригача шу шаҳарда яшайди. Чунки унинг шогирдлари, сеvimли жойлари ва асарлари Самарқандда эди. У ўзининг индивидуал хусусиятидан келиб чиқиб, устози ва умр йўлдоши П.Беньков рангтаъсирини тамойилларига таянган холда асарлар яратган. Рассом асарларида манзара ва маиший жанрларни уйғунлаштиришга ҳаракат қилган. “Эски шаҳар кўчалари”, “Ховли”, “Ўзбек ховлиси”, “Ўқувчи қизлар”, “Бодом гуллади” каби картиналарини шу жараённинг маҳсулидир. Уларда инсоннинг табиат билан уйғунлиги намоян бўлган. Бу картиналарнинг композицияси импрессионизм аъёнларига мувофиқ очик бўлиб, ифодавийлик кўп жиҳатдан картинанинг ёруғ ва сояли қисмларига асосланган. З.Ковалевская бу асарларда халқ ҳаётига хос хусусиятларни камраб олади. Бу жиҳат асарларининг ўзига хос поэтик жозибаси, уларнинг миллийлиги ва ҳақонийлигида намоян бўлади. Бетакор рассомнинг энг машҳур дастохли асарларидан бири “Павел Петрович Беньков” портретидир. Мазкур портретда кўнгли кенг, калби ёруғ, келишган рассом тасвирланган. Асарда ёруғликка, нур ва соя ўйинига ургу берилган, тафсилотлар озлиги, шунингдек, картинанинг оқилона ранг схемаси портретга ихчамлик ва идрок этиш қулайлигини беради. Беньков образи оч яшил халатда, студла бироз ўнгга эгилиб ўтирган холда, кўлида кичик эскиз билан тасвирланган. Кўйлакнинг оқ ёқаси уста сиймосига олижаноблик бахш этиб туради. “П.Беньков портрети” картинасидаги деталларнинг танланиши тасодифий эмас, барча унсурлар рассомнинг ақл-заковати ва бадий маҳорати юксаклигидан далolat беради. Полотнода жуда кўп жой ва фазовий бўшлиқ бор, рассом атрофидаги муҳит худди рассомнинг характери каби сокин ва мувозанатли. Хотиржам холатида ҳам П.Беньковни ижодкорлик ва санъат ҳақидаги ҳис-туйғулар, кечинмалар тарқ этмайди. Суратда рассом тийнатидаги донолик ва катъият акс этиб туради.

Рассомнинг юксак тасвирий маданияти унинг моддий оламнинг гўзаллиги ва хилма-хиллиги лирик-поэтик тарзда идрок этилган натюрмортларига ҳам хос. Зинаида Михайловна томонидан портретларга киритилган натюрмортлар ифодали ва катъий кўринишга эга. Худди манзараларда бўлгани каби, рассом бунда ҳам ижодий концепциясига содиқ, яъни ҳаётни ўзаро муносабатларнинг мураккаблигида диалектик идрок этар экан, воқеликнинг ҳаяжонли лирик талқинини, ўзига хос вазминликни сақлаб қолади.

Зинаида Михайловна Ковалевская ижод билан бирга, педагог фаолиятини ҳам самарали олиб борди. У 20 йил Самарқанд бадий мактабида дарс берди. Ўзбекистоннинг дастлабки рангтаъсирчи рассомлари П.Беньков ва З.Ковалевскаянинг шогирдларидир.

Ўзбекистон тасвирий санъатида ёрқин из қолдирган рассом З.М.Ковалевская 1979 йили Самарқандда вафот этган.

Умида АҲМАДХЎҲАЕВА,
Қамолиддин Бехзод номидagi
Миллий рассомлик ва дизайн
институти таянч докторанти

Do'stlik taronasi

Юртимиз Мустақилликни қўлга киритган кўнглинг байрам сифатида кенг миқёсда нишонланиши йилдан-йилга мазмунан бойиб, халқимизни янгиликлар билан хурсанд қилишида давом этмоқда. Бу йилги тантаналар ҳам Президентимизнинг сермазмун нуқтаи назаридан дастурининг ранг-баранглиги билан юртдошларимизда катта таассурот қолдирди.

Шубҳасиз, дастурдаги барча чиқишлар бугунги кунимизга ҳамоҳанглиги билан ҳаммага манзур бўлди. Айниқса, туркий давлатлар опера ижрочилигининг ёрқин намоёндаларидан иборат гуруҳнинг чиқиши тадбир иштирокчиларига ҳам, телеэкран қаршида ўтирилганларга ҳам бирдек завқ бағишлади, десак янглишимиз. Ушбу чиқишнинг қандай юзага келгани ҳақида байрам тадбири режиссёри Аскар Холмўминов куйидагиларни гапириб берди:

– Аввало шуни айтишим керакки, опера намоёндаларининг бундай чиқиши дастлаб ТУРКСОЙ ташкилотининг 30 йиллиги муносабати билан пойтахтимизда ташкил этилган юбилей концертида юз берганди. Ўша пайтда туркий давлатлар таниқли операчилари иштирокида концерт номери яратиш ташаббуси ўртага

биздан таниқли опера хонандаси, халқаро танловлар совриндори Умид Исроилов қатнашди.

Ушбу опера кўшиқлари бир неча давлатда муваффақиятли ижро этилиб, мухлислар олқишига сазовор бўлганини инобатга олиб, бу йилги Мустақиллик байрами томошалари дастурига туркий давлатлар таниқ-

ОПЕРА ТУАДАСТАСИ

ташланганди. Ушбу концерт номери ТУРКСОЙга аъзо бошқа давлатларда ҳам катта қизиш ва олқишлар билан кутиб олинганди. Ўшанда сопрано овозли хонандалар таркибида Ўзбекистондан Фотима ва Зухра Турсунбоевалар қатнашиб, “Кашмирда” (Фуркат газали, Мухтор Ашрафий мусикаси) номли романсин ижро этишганди. Кейинги концертларда туркий давлатлардан тенор овозли хонандалар биттадан операдан парчалар ижро этишди. Тенорлардан

ли опера хонандаларидан иборат “Туркий дунё куйлагай” гуруҳини киритиш лозим топилди. Бу сафар сопрано овозли ижрочилар сафида ўзбек опера санъатининг таниқли вакили, “Дўстлик” ордени соҳиби, Халқаро танловлар совриндори Ширин Маматова қатнашди. У “Кашмирда” романсин юксак маҳорат билан ижро этди. Ширин билан бирга Демет Гюрхан (Туркия) “Фикрининг инжигулу”, Заира Раимбекова (Қирғизистон) “Қол вальси”, Эле-

онора Мустафаева (Озарбайжон) “Озарбайжон эллари”, Айна Сейиркулева (Туркменистон) “Туркменистон баҳори”, Зарина Алтинбаева (Қозоғистон) “Қозок вальси” каби ария ва кўшиқларни катта маҳорат билан куйладилар. “Ўзбекистон ёшлар балети” гуруҳи ижросидаги рақс кўшиқларга ажойиб безак бўлди.

Дарҳақиқат, сўнгги йилларда ўзбек опера санъати, умуман, туркий давлатлар опера санъати жиддий ютуқларни қўлга киритиб, турли мамлакатлар опера мухлислари калбини забт этмоқда. Уларнинг овози бугун жаҳон сахналарида баралла янграмоқда. Бу каби жиддий чиқишлар бардавом бўлишини, ўзбек ва туркий давлатлар опера санъати янада юксакларга парвоз қилишини тилаб қоламиз.

Г.УМАРОВА

Umrboqiy qo'shiqlar

ТОШКЕНТ ПРОФИ

Мана Мажнунни ишқ, дўстлар, ки бир Лайлони изларман,
Жамоли гул, сочи сунбул, кўзи шахлони изларман,
Ажаб бир тийрадилдурман, камарсиймони изларман,
Мани ишқиди зор этган қадди зебони изларман,
Ўшандоқ офатижон шўҳи бепарвони изларман.

Асири гул юзидурман, жаҳон гулзорини найлай,
Анга кўнгулни олдирдим бўлак дилдорини найлай,
Деюрға сирри маҳрам йўқ, бу ғам изхорини найлай,
Маломат қилса қилсин эл, алар гуфторини найлай,
Кечибман ору номуздин, ўшал барнони изларман.

Ёронлар, бир париваш ишқининг девонаси бўлдум,
Бериб барбод аклимини, хирад бегонаси бўлдум.
Кўриб хусни чароғини, ёниб парвонаси бўлдум,
Нетай, Мискин каби халқи жаҳон афсонаси бўлдум,
Жунуним айб қилманглр, маҳи Анқони изларман.

МИСКИН

Yangi nashr

‘OILA – MUQADDAS

Яқинда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Муқаддас Абдусаматованинг “Зарварақ” нашриётида чоп этилган “Оила – муқаддас” номли китобини ўқиб қолдим. Муаллиф оилани бир муқаддас иморатга ўхшатиб, ирода, садоқат, сабр-тоқат, поклик, ширинсуханлик, одамхушлик, матонат каби фазилатларнинг бу бино қурилишидаги ўрнини кўрсатиб беради.

Китобнинг “Тўдак кўзидаги ҳайрат”, “Сўз сеҳри”, “Биринчи кадам” бобларида одам боласининг дунёга келишидан то заминга илк кадам қўйиши, боғчага бориши, мактабда ўқиб камол топишигача бўлган жараён марокли хикоя қилинган. Китоб сўнигида Муқаддас оланинг болаларга бағишлаган ёзинган шеърлари ҳам ўрин олган.

Оила муқаддас бўлса, жамият ҳам бақувват бўлади. Ёш авлоднинг соғ ва дуркун ўсиши ота-она учун катта бахт. Агар инсон шу завқни дилдан ҳис қилиб яшаса, ҳаёти мазмунга тўлади. Буларни ҳис қилиш учун, албатта, ушбу китобни ўқиши керак.

Шухрат ЖАББОРОВ, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист

Ўзбекистон Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги давлат адабиёт музейининг юқори қаватидаги экспозиция кўргазмалари ашёларга бой. Бу ерда қирған томошабиннинг назари дастлаб ижодкорларнинг рангтавсирда ишланган портретига тушади. Сўнг уларнинг ҳаёти ва ижоди ҳақидаги маълумотни ўқийди, ижодкорнинг витринага қўйилган китоблари, қўлёзмалари ва шахсий буюмлари билан танишиб чиқади. Жумладан, таниқли жамоат арбоби ва ёзувчи Сарвар Азимов ижоди билан ҳам шу ерда танишиши мумкин.

АДИБ ПОРТРЕТИ

Рассом Николай Баскаков чизган С.Азимовнинг рангтавсирдаги портретидани унинг сиймоси композициянинг олд планида гавдалантирилган. Эгнида жигарранг тугмали оқш кийим, оқ кўйлак ва бўйнида сиёхранг, доирасимон нақшли галстук. Қаҳрамонининг ўқтам чехрасидаги ним табассумли нигоҳи олисга қараган. У қўлларида бир даста газетани ушлаб турибди. Ўтган асрда кўпчилик газетхонлар хар куни эрталаб матбуот дўконларидан газета ва журналларни харид қилиб, нонушта вақтида уларни вақлаб, кунларини кизиқарли ахборот ва мақолалар

мутолаасидан бошлаши одат бўлган.

Тасвирда кўш нурлари тепадан пастга, чап тарафдан тушяпти. Пиёдалар йўлкасига сув сепилгани туфайли пастда, чап томонда асфальт юзасида пайдо бўлган кўлобда дарахт ва гулларнинг акси кўринади. Нур ва соя чапдан ўнгга йўналтирилган. Рассом С.Азимовнинг юз чизиларини катта маҳорат билан ифодалаган.

Нигоҳи, юз ифодаси, мимикаси, садафдек тишлари, ияк ва бўйни жонли тасвирланган. Кийим-бошининг бурмалари ҳам ғоят табиий чиккан. Ижодкор мазкур портретда Навоий кўчасида жойлашган Ҳамза номидаги драма театри (хозирги Ўзбек миллий академик театри) рўпарасида, хиёбон йўлкасида турган ҳолатда тасвирланган. Унинг ортида, Тошкентнинг қадимий кўчаларидан бири – Навоий шохкўчасини пиёдалар йўлагидан ажратиб туривчи, кизил рангдаги тўртбурчак шаклидаги темир панжара, ўсимлик, гуллар ва чап томонда ёш чинор дарахти тасвирланган. Кўчани оқ ва оч яшил

рангли иккита “Волга” ҳамда қора “Чайка” автоуловлари эгаллаб турибди. Театр биноси олдида олиб чикувчи зинапойларда юқори ва қуйига қараб ранг-баранг либосдаги бир неча киши кадам ташлаб харакатланмоқда. Бинонинг олд кўриниши (экстерьер) ўзбек миллий меъморлик анъаналарида кўп қўлланилган гириҳ услубида безатилган. Мазкур рангтавсир манзара томошабинга Навоий кўчасининг ўтмишидаги тарихий кўринишини эслатади. Шу билан бирга, бу ҳолат академик театримизнинг пойтахтимиз маданий ҳаётида нечоғли муҳим ўринга эгаллагандан далолатдир.

С.Азимов ойнаи жаҳондаги кўрсатувлардан бирида ёнидаги чет эллик меҳмонга: “Биз, ўзбеклар, дўстликнинг кадрия етадиган халқимиз!” деган эди. Бу сўзлар ҳамон ёдимда. Мазкур маънавий қадрият ва тамойилни адиб серкирра ижодиди ҳамда фаолияти мобайнида ҳаётга тадбиқ этди. Унинг тимсолида ХХ асрда тарих сахнида, ижтимоий-сиёсий ва адабий жараёнларда тарбияси, салоҳияти, истеъдоди, билими, меҳнати туфайли ўзидан кейин ўчмас из қолдирган улуг бир сиймони кўрамыз.

Бахтиёр ТОИРОВ, Алишер Навоий номидаги Давлат адабиёт музейи илмий ходими

Gul ko‘p, chaman ko‘p...

БИРИНЧИ ҲИКОЯ ВА КАСБ ТАНЛАНИШИ

Михаил Булгаков илк ҳикояси – “Светлананинг саргузаштлари”ни етти ёшлиғида ёзган. Гимназиянинг бешинчи синфида ўқиётганда “Бош врачнинг бир куни” номли фельетони, бир неча эпиграмма ва ҳазил шеърларини ёзган. Бироқ бўлажак ёзувчи келажакда шифокор бўлишга қарор қилган эди: икки тоғаси Москва ва Варшавада шифокорлик қиларди ва Булгаков бу касбнинг барчага кераклиги, моддий жиҳатдан яхшилигини болалигидан катталарнинг суҳбатларида эшитганди. У 1916 йили Киев университетининг тиббиёт факультетини тамомлайди ва фуқаролар уруши даврида жароҳ бўлиб ишлайди, шунингдек, окшомлари ҳикоялар ёзади. Аммо 1920 йилга келиб Булгаков тиббиёт соҳасини тарк этади ва Владикавказ инқилобий кўмитасида адабиёт ва театр бўлими мудири бўлиб ишлай бошлади.

СТАЛИННИНГ ҚЎНҒИРОҒИ

Ёзувчи бир куни Сталин билан телефон орқали суҳбатлашади. Бу Булгаковнинг асарларини нашр этиш ва пьесаларини сахналаштириш таъқиқланган пайтда рўй беради. Асабийлашган М.Булгаков Шўро ҳукуматидан хорижга чиқиб кетишга рухсат сўраб хат ёзади. Тез орада унинг уйдаги телефон жириглайди ва Сталин ёзувчидан чет элга кетиш ҳақидаги қарори чинми, деб сўрайди. Бу саволга Булгаков “сиёсий хушёрлик” билан “ёзувчи ватандан ташқарида яшай олмайдми”, деб жавоб беради.

Шундан сўнг Сталин унга МХАТга мурожаат қилишини айтиди ва ёзувчини шу ерга ишга қабул қилишади.

МХАТДАГИ ТАЪҚИҚ

1925 йили Булгаковга яқиндагина нашр этилган “Ок гвардия” романи асосида МХАТда сахналаштириш учун пьеса ёзиб беришини сўрашади. Аммо тез орада Адабиёт ва нашр ишлари бўйича бош бошқарма ёзувчи “Итгорак” номли янги кассида инқилоб танқид қилингани учун нашр этишни таъқиқлайди. Булгаковнинг уйда тинтув бўлади, ОГПУ ходимлари ёзувчининг қундалиқлари ва кассанинг қўлёзмасини олиб кетишади. Бадиий театрдаги сахналаштириш ишларини эса, Репертуарларни назорат қилиш бош кўмитаси ўз назоратига олади. Уларнинг талабига кўра асар “Турбинлар қунари” деб қайта номланиб, айрим сахналар олиб ташланади.

‘ИВАН ВАСИЛЬЕВИЧ КАСБИНИ ЎЗГАРТИРАДИ’

1934 йили Михаил Булгаков “Иван Васильевич” номли комедиясини ёзади. Унинг бош қаҳрамони москвалик ихтирочи Николай Тимофеев вақт машинасини яратади ва унинг ёрдамида Иван Грозний даврига бориб қолади. Иван Грозний образида Иосиф Сталиннинг киёфасини акс эттиришга интилади. Шу боис ёзувчи ҳаётлигида унинг пьесаси нашр этилмайди. Аммо 1973 йили Леонид Гайдай бу асар асосида “Иван Васильевич касбини ўзгартиради” номли машҳур фильмини суратга олади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси жамоаси уюшма аъзоси, шоир Амир Худойбердига онаси Пўлатой аянининг вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

Haqiqiya

Кроссвордни ким ўйлаб топган бўлсам!.. Ҳозир қаёққа қарама одамлар кроссворд ечиш билан овора. Бошқа ишлари йўқдай!.. Ҳатто бошлигимиз ҳам эшикни ичкаридан қўқлаб олиб, кроссворд ечиб ўтиради. Билмаган нарсасини котибадан, котиба эса хонама-хона юриб биздан сўраб-суриштиради. Саволлари осон бўлса экан! Қайси куни “Саломнинг жавоби”ни излаб кунимиз ўтди. Охири, бу саволга қоровулдан жавоб топдик. Саломга жавоб – “алик” экан! Тавба! Шунга шунча бошимиз котибди. Бошлигимиз билмагандан кейин, бизга йўл бўлсин!..

Ишда-ку, майли, аммо уйдаям кроссворддан тинчлик йўқ. Худого шукр, хотиним бунақа нарсалардан ўн чақирим олисда юради. Мактабни “қруглий уч”га битирган. Фақат “ашула”дан “беш” олган. Ашула муаллими унинг овозидан кутлиш учун “беш” қўйиб берган бўлса керак. Кроссвордни эса, эндигина саккиз ёшга тўлган эгизларимиз – Ҳасан-Ҳусан енади. Тагин хар икки савол-

дан бирини мендану онасидан сўраб безор қилишади. Қаердан олишаркин-а, кроссворд газетасини десам, пистачи хотин пистасини кроссворд тўла “қулёк”ларда сотаркан. Эгизаклар

фойдаси бор деб, пул береве-рибман, мен содда!

Мана бугун ҳам ана шунақа тутуруксиз саволлардан бири – “Турмушга чиқмаган киз”ни топишолмай хар доимгидек ош-

ТУРМУШГА ЧИҚМАГАН КИЗ

ўша “қулёк”ни текислаб, жаво-би топилай қолган саволларни ечишга кизикаркан. Айтдим-а, булар кейинги пайтда пистачу-ли сўрайвериб жонга тегиши деб. Писта мағзининг мияга

хонада қуймаланаётган онала-рининг олдида боришиди.

– Бошимни котирмаларинг! Ҳеч қандай киз-пизни бил-майман! Муштдай бошларинг билан турмушга чиқмаган киз

қидиряпсанми! Мактабда нима-ни ўргатишяпти ўзи!

– Ойижон, бизга киз керак-мас, кроссвордда шундай ёзил-ган: “Турмушга чиқмаган киз” деб, олгита харфдан иборат. Охирги харфи “а”, – дейишди эгизларимиз, – Жон ойижон, айта қолинг! Ахир, сиз ҳам бир пайтлар киз бўлгансиз-ку!

– О-о-о! – овозини чўзишига қараганда, хотиним ашула дар-сидан олган “беш”ни эслади шекилли. – Қиз бўгандаям-чи-и, учча-мунча киз эмасди-им! Ҳар сочимга биттадан йигит ошик! Қани ўша сочим, қани ўша ошиклар! Эс-сиз ёшлигим!..

Эгизаклар онасидан жавоб ололмастикка кўзлари етиб, газета парчасини кўтарганча менинг қошимга келишди. Болаларнинг саволларига жавоб беришдан қочиб – уларнинг келажакдан қочиб, деган қоидага амал қилганча, ўттиз-га кирсаям турмушга чиқмай юрган котибамиз эсимга тушиб қолди. Рақамини териб, қўнғи-рок қилганим, уйдаям коти-балигини давом эттириб, дар-ров гўшакни олақолди.

– Яхшимисиз, кечирасиз-да бемаҳал безовта қилаётганимга, – дедим унинг қўнғини огри-тиб қўймастик учун юмшоқроқ гапириб. – Мана сиз, шу пайт-гача турмушга чиқмагансиз. Шунга нима дейишади?

– Ким, масалан?! Ойим ачи-нал-ла, дугоналарим бўлса ажаб қиласан, эрга теккандан қаро ерга теккан яхши дейишади! – деди котиба бамайлихотир. – Нима, бирортасини тавсия қил-моқчимисиз?!

– Йў-а, ўзим шунчаки... – дедим максалда кўча қолиб. – Кроссвордда савол бор экан: “Турмушга чиқмаган киз”, ўзи олти харфли, охирги харфи “а”! Шунга сўрамоқчи эдим.

– Эртага ишхонада кўрсатиб қўяман сизга одамни масҳара қилишини! – бирдан қутирган котиба гўшакни жаҳл билан жойига қўйганда бошимга бир мушт тушгандек бўлди!..

Шунга айтаман-да, кросс-вордни ким ўйлаб топган бўлса-ям... деб! Мабодо, сиз билмайсиз-ми? “Турмушга чиқмаган киз”?! Ўзи олгита харф, охиргиси “а”?

Олюёр БЕГАЛИЕВ

Bolalar bekati

ORIFJON VA CHUVALCHANG

Dedi kichkina Orif: – Men ilonni ushladim. Tesha bilan bir urib, To‘rtga bo‘lib tashladim!

Hamma uning gapidan, Bo‘lib qoldi hangu-mang. O‘sha ilon, aslida, Eddi oddiy chuvalchang!

GAPNING MAG‘ZI

Karimjon kattalarning Gapiga bo‘ldi hayron. Gapning mag‘zi bo‘larmi Bu dunyoda hech qachon?

Oyisiga dedi u: – Gapning mag‘zi bormikan? O‘zi qanday edi u, Ta‘mi shunday zo‘rmikan?

Oyisi dedi kulib: – Tushunmaysan bu gapga. O‘zing olasan bilib, Borganingda maktabga!

UYQU VAQTI

Jajji Anvar otasiga qarabdi, So‘ng o‘ylanib otasidan so‘rabdi:

– Har kun kechda menga siz ertak aytib, Uxlatasiz, axir bu qanday tartib?

Erta tongda ertak aytisa bo‘lmasmi? Yo boshqa vaqt ertak esga kelmasmi?

Ota kulib, o‘g‘liga dedi shunday: – Erta tongda ertak aytaman qanday?

O‘g‘lim, tongda ertak aytish behuda, Axir, tongda sen bo‘lasan uyquda.

QALDIRG‘OCHNING INI

Pechkaning karnayiga Qaldirg‘och in quribdi. Mo‘ralasam ichida Bolalari turibdi.

O‘ylab boqqanimizda, Oxiri bo‘lar yomon:

Pechni yoqqanimizda, Qushlar qolmaydi omon.

Men ularni avaylab Karnay ichidan oldim. Xavfsizroq joyga joylab, Tagiga xashak soldim.

Me‘morlikni o‘rgandim, Keyin biroz oldim tin. Hazil gapmi, qurgandim Qaldirg‘ochga yangi in!

TONGDA ERTAK AYTISH BEHUDA

‘zbekiston adabiyoti va san‘ati

Манзилмиз: Тошкент-100066, Бунёдкор кўчаси, Адиблар хиёбони, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси биноси.

E-mail: uzas.gzt@mail.ru

Муассис:

ЎЗБЕКISTON ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ

Бош муҳаррир ҲУМОЮН АКБАРОВ

Тахриратга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахрират нуктаи назаридан фарқланishi мумкин.

Навбатчи муҳаррир Шухрат АЗИЗОВ Саҳифаловчи Ниғора ТОШЕВА Газета 2014 йил 26 ноябрда Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигида томонидан 0283 рақам билан рўйхатга олинган. Адади - 1107. Буюртма Г - 938. Ҳажми - 3 босма табоқ, А - 2. Нашр кўрсаткичи - 222. Ташкилотлар учун - 223. 1 2 3 4 5 6

“Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси. Босмахона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй. Босишга топшириш вақти - 21.00. Босишга топширилди - 21.35.

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

Сотувда нархи эркин.

ISSN 2303-614X

